

เศรษฐกิจพอเพียงกับแนวทางการพัฒนา สหกรณ์
กรณีศึกษา: สหนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
Sufficiency Economy with development of cooperative
Case Study: Cooperative League of Thailand, Dusit, Bangkok.

ชลิดา แยมศรีสุข*

Chalida yamsrisuk

บทคัดย่อ

จากการศึกษาวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารพบว่า ที่ผ่านมาภาครัฐให้ความสำคัญต่อสหกรณ์ภาคการเกษตรมากเป็นพิเศษ มากกว่าสหกรณ์ประเภทอื่นๆ เช่น การเดินรถ สหกรณ์ประเภทนี้ไม่ค่อยได้รับการดูแลหรือได้รับการดูแลน้อยมาก ภาครัฐควรเข้ามาดูแลสหกรณ์ให้ครบทุกประเภท เพราะสมาชิกขาดความเข้าใจ และขาดสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์ ขาดความรัก ความศรัทธาและความเป็นเจ้าของกิจการต่างๆของสหกรณ์ ไม่สามารถพัฒนาสมาชิกให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้จริง

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาสหกรณ์

Abstract

The study collected data from the analysis of documents found that In the past, the government emphasized an importance to the agriculture department more than other types of cooperatives such as vehicle operation. This kind of cooperative has not been maintained or less cared. The government should take care of these cooperatives in all categories, because the members lack of understanding and awareness on the correct ideals and principles, and the cooperative lack of love, faith, and cooperatives' owners without members' developing to have a better life.

Key words: Sufficiency Economy, development of cooperative.

หลักการพื้นฐานของสหกรณ์

สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

คำว่าสหกรณ์ไม่ได้มุ่งเฉพาะสหกรณ์ที่ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงกลุ่มเกษตรกรด้วย รวมทั้งกลุ่มต่างๆที่ดำเนินการตามแนวทางสหกรณ์ตามนัยของความหมายของสหกรณ์กล่าวคือ “สหกรณ์เป็นองค์กรอิสระของบุคคล ซึ่งร่วมกันด้วยความสมัครใจ¹ เพื่อสนองความต้องการและมีจุดหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและ

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ณพิชญา วาจาบุระ, “กระบวนการพัฒนาและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา4 ชุมชน, (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552.)

วัฒนธรรม โดยการดำเนินวิสาหกิจที่เป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย มีค่านิยมสหกรณ์ (Co-operatives Values) เป็นพื้นฐานสำคัญ คือ “สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งค่านิยมของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรมและความเป็นเอกภาพ สมาชิกสหกรณ์เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นโดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์”²

1. ค่านิยมที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์

- 1.1 การช่วยตนเอง (Self-Help)
- 1.2 ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-Responsibility)
- 1.3 ประชาธิปไตย (Democracy)
- 1.4 ความเสมอภาค (Equality)
- 1.5 ความเที่ยงธรรม (Equity)
- 1.6 ความเป็นเอกภาพ (Solidarity)

2. คุณค่าทางจริยธรรมที่เป็นความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์

- 2.1 ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- 2.2 ความเปิดเผย (Openness)
- 2.3 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
- 2.4 ความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น (Caring for Others)

ขบวนการสหกรณ์มีอุดมการณ์สหกรณ์³ ได้แก่ “ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม”⁴ การช่วยตนเอง หมายถึง การพึ่งพาตนเอง ก่อให้เกิดอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้ จากความขยันหมั่นเพียร (ไม่เกียจคร้าน มีความอดทน และอดกลั้น) ประหยัด (ไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่ฟุ่มเฟือย แต่อดออมมัธยัสถ์) พัฒนาตน (ไต่หาความรู้เพิ่มเติมเสมอ ทั้งเรื่องวิชาชีพและอื่น ๆ) หลีกพ้นอบายมุข (การประพฤติตนให้ห่างอบายมุขทั้งหลาย ที่เป็นบ่อเกิดแห่งความสุรุ่ยสุร่าย) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือ การร่วมมือกัน การช่วยเหลือกัน การแบ่งปันกัน จากการเสียสละเพื่อส่วนรวม (ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาตัวรอดคนเดียว ชอบความเป็นธรรม) ร่วมมือกันพัฒนา (เห็นความทุกข์ยากของเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่ต้องช่วยเหลือร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม) ซื่อตรงต่อกติกา (มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย รักษากติกาที่ตั้งไว้) มีเมตตา รักใคร่กัน (ให้อภัยกัน รักใคร่กัน ไว้วางใจกัน เพื่อนช่วยเพื่อน)

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในการมองปัญหาจากระดับโครงสร้างทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาสหกรณ์งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการวิจัยเอกสารที่มีอยู่แล้ว ทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับการสหกรณ์ งานเขียนของบุคคลที่อยู่ในแวดวงสหกรณ์ เอกสารทางราชการ บทความจากสื่อต่าง ๆ

² ดวงพร หัซวานิช และบัญชา ชลาภิรมย์, (เมษายน-มิถุนายน 2554), โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย, วารสารวิชาการ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย), หน้า 99-113.

³ กรมส่งเสริมสหกรณ์, คู่มือธรรมภิบาล, ค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2556 จากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์พื้นที่ <http://webhost.cpd.go.th/area1/data1.html>, 2552.

⁴ อรสุดา เจริญรัก, เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีจำกัด, 2546).

ผลการวิจัย

สหกรณ์ยังมีความอ่อนแอทางด้านการบริหารจัดการ บุคลากรมีประสิทธิภาพต่ำกรรมการและสมาชิกขาดความเข้าใจและขาดสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์ ขาดความรัก ความศรัทธาและความเป็นเจ้าของกิจการต่างๆของสหกรณ์ ไม่สามารถพัฒนาสมาชิกให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้จริง จึงกล่าวได้ว่า ขบวนการสหกรณ์ไทยประสบความสำเร็จไม่ใช่ว่าความหวังของภาคประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยภาพรวมได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ขบวนการสหกรณ์ประสบความสำเร็จและตกอยู่ในสภาพอัมพาตนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐที่ผิดพลาดตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันทำให้สหกรณ์ซึ่งเป็นองค์กรของภาคประชาชนถูกก้าวท้าว แทรกแซงครอบงำจนสูญเสียหลักการสำคัญ คือ ความเป็นอิสระและการพึ่งตนเอง ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิรูปขบวนการสหกรณ์ให้เป็นสหกรณ์พึ่งพาตนเอง มีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ มีระบบเครือข่ายพันธมิตรที่เอื้อต่อความมั่นคงและยั่งยืน เพื่อประโยชน์ของสมาชิกชุมชน สังคม และประเทศ จากการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน⁵ (บริบทและประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 2 พ.ศ.2550-2554) ของขบวนการสหกรณ์ซึ่งประกอบด้วยสหกรณ์ชั้นปฐม 7 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีการพัฒนาความร่วมมือในแนวดิ่ง (Vertical Integration) ในการจัดตั้งองค์กรกลางในระดับจังหวัดและในระดับชาติได้แก่ ชุมนุมสหกรณ์จังหวัดและชุมนุมสหกรณ์ระดับชาติโดยมีสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นองค์กรกลางสูงสุด⁶ นั้น พบว่า การร่วมมือกันในระหว่างสมาชิกในขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีความเข้มข้นกว่าสหกรณ์ประเภทอื่น ส่วนขบวนการสหกรณ์การเกษตรนั้นมีความร่วมมือในรูปขบวนการเบาบาง สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ เรื่องของความซ้ำซ้อนในการดำเนินธุรกิจระหว่างชุมนุมสหกรณ์ระดับจังหวัดและชุมนุมสหกรณ์ระดับชาติในงานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อนของขบวนการสหกรณ์ไทยและต่างประเทศวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทยที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองของประเทศไทย บทบาท อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและขบวนการสหกรณ์ องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สหกรณ์ไทยมีความเข้มแข็งและมั่นคงยั่งยืน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารพบว่า ที่ผ่านมามาภาครัฐให้ความสำคัญต่อสหกรณ์ภาคการเกษตรมากเป็นพิเศษ มากกว่าสหกรณ์ประเภทอื่นๆ เช่น การเดินรถ สหกรณ์ประเภทนี้ไม่ค่อยได้รับการดูแลหรือได้รับการดูแลน้อยมาก ภาครัฐควรเข้ามาดูแลสหกรณ์ให้ครบทุกประเภท ในภาพรวมภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือสหกรณ์น้อยไป ควรเพิ่มบทบาทให้มากขึ้นทั้งทางด้านงบประมาณ การศึกษา การอบรม ที่ผ่านมารัฐไม่มีนโยบายที่ชัดเจนหรือไม่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ว่าด้วยเรื่องของสหกรณ์อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมทั้ง ไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดหรือนักการเมืองมีนโยบายด้านสหกรณ์ หรือให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของสหกรณ์ทำให้สหกรณ์ต้องพึ่งพาตนเองและพัฒนาสหกรณ์ด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สหกรณ์เกิดการสร้างและขยายเครือข่ายงานการสหกรณ์เพื่อเป็นที่ยอมรับและขยายงานการสหกรณ์ให้ครอบคลุมสังคมไทยต่อไป

⁵ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ปี 54, ค้นเมื่อ 13 มกราคม 2557 จาก http://203.154.183.18/ewt/cadweb_org/ewt_new.php?nid=10452, ม.ป.ป.

⁶ ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์, เศรษฐกิจพอเพียงกับวิกฤติเศรษฐกิจ, (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542).

ข้อเสนอแนะ

จากการที่การสหกรณ์เป็นอุดมการณ์ที่สังคมยอมรับว่าเป็นองค์กรที่ส่งเสริมความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ถือเป็นเสาหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีกฎหมายรองรับ มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือ สามารถแก้ปัญหาทุนนิยมสุดโต่ง (เมื่อใครยวสาวได้สาวเอา เห็นแก่ตัว เอาใจเอาเปรียบ ฯลฯ) และสังคมนิยมสุดขั้ว (พึงรัฐสวัสดิการมากเกินไป) ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 เอื้อต่อการพัฒนาระบบสหกรณ์ให้สามารถพึ่งตนเองได้ จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมเปลี่ยนแปลงและสร้างสหกรณ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการบริหารจัดการพัฒนาสหกรณ์ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอนตามหลักของ P-D-C-A กล่าวคือ Plan ต้องจัดทำแนวทางพัฒนาสหกรณ์ให้ชัดเจนทั้งวัตถุประสงค์และ เป้าหมาย ต้องจัดทำระบบการบริหารจัดการ อาทิ กระบวนการวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ในการนำทางและกำกับบริหารจัดการแผนไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ Do ทุกภาคส่วนมีการปฏิบัติงานภายใต้ระบบที่ออกแบบไว้อย่างจริงจังและเต็มประสิทธิภาพ Check ดำเนินการตรวจสอบติดตามความก้าวหน้า และ Act การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการดำเนินงานให้การขับเคลื่อนแผนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ดังนั้น ความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาสหกรณ์ด้วยเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การปฏิบัติจึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของแผนและระบบการบริหารจัดการแผนไปสู่การปฏิบัติ การรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงภารกิจและความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคมต่อการพัฒนาประเทศโดยอาศัยแนวพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เพื่อสร้างการยอมรับ และมีส่วนร่วมพัฒนาการสหกรณ์อย่างกว้างขวาง มุ่งให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนาสหกรณ์ รวมถึงนโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการแผ่นดินของหน่วยงานราชการ ยุทธศาสตร์กระทรวง จังหวัดและกลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น พร้อมทั้งผลักดันให้สหกรณ์ดำเนินการภายใต้วิถีพอเพียง เพื่อร่วมพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม เป็นการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และเกิดภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาสหกรณ์จะต้องดำเนินการบนหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ให้ภาคีการพัฒนาสหกรณ์เข้าใจบทบาทของตนเองในการร่วมพัฒนาอย่างชัดเจน
2. กระจ่ายการพัฒนาดลสู่พื้นที่ตามแนวทาง “ภูมิสังคม” โดยยึดหลักการพัฒนาพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วม (Area Function Participation: A-F-P) ให้จังหวัดเป็นพื้นที่ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนา และเป็นจุดเชื่อมโยงการพัฒนาจากระดับชุมชนสู่ระดับประเทศ และระดับประเทศสู่ชุมชน
3. ใช้ปัจจัยด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์ในทุกส่วนของระบบเศรษฐกิจและสังคม และในทุกพื้นที่ ท้องถิ่นและชุมชน
4. ใช้กลไกและเครื่องมือการพัฒนาของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชนอย่างบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ปี 54. ค้นเมื่อ 13 มกราคม 2557 จาก

http://203.154.183.18/ewt/cadweb_org/ewt_new.php?nid=10452, ม.ป.ป.

กรมส่งเสริมสหกรณ์. คู่มือธรรมาภิบาล. ค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2556 จากสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์พื้นที่

<http://webhost.cpd.go.th/area1/data1.html>, 2552.

ดวงพร หัซวานิช และปัญญา ชลาภิรมย์.(เมษายน-มิถุนายน 2554). โครงสร้างขบวนการสหกรณ์ไทย.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 99-113.

ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์. เศรษฐกิจพอเพียงกับวิกฤติเศรษฐกิจ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2542.
ณพิชญา วาจาอมฤต. “กระบวนการพัฒนาและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง : กรณีศึกษา4 ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการ
ทรัพยากร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2552.
อรสุดา เจริญรัต. เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย.กรุงเทพมหานคร: พิมพ์จำกัด, 2546.